

7. Shih-shan Henry Thai. *The Eunuchs in the Ming Dynasty*. New York: State University of New York Press, 1996.

8. *The Cambridge History of China*. Vol. 7 «*The Ming Dynasty, 1368-1644*». Part 1. Edited by Fredrick Mote and Denis Twitchett. Cambridge: University Press, 2008.

9. Yang, Wei. «Admiral Zheng He's Voyages to the «West Oceans»». *Education about Asia* 19 (2014): 26-30.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-464-4-15>

Індиченко Г. В.

кандидат історичних наук, старший дослідник,

завідуюча відділу історії академічної науки

Інституту архівознавства

Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

м. Київ, Україна

**МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ З ФІЗИКИ
НАПІВПРОВІДНИКІВ У ЯПОНІЇ 1966 Р. ЯК ПОШТОВХ
ДО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ЯПОНСЬКИХ
НАУКОВИХ ЗВ'ЯЗКІВ**

Українсько-японські наукові зв'язки мають усталені традиції і фактично безперервний розвиток. У ретроспективному контексті здійснювалося дослідження українсько-японського наукового співробітництва [1, с. 39–56], проте окремі його аспекти все ще залишаються неохопленими більш деталізованими науковими дослідженнями. У той же час, історична реконструкція міжнародної наукової діяльності української академічної науки різних хронологічних періодів є актуальною і сприятиме цілісному відтворенню історії України.

Достовірним джерелом інформації минулого є архівні джерела, які є неупередженими свідками подій, що мали місце в історії. За напрямом міжнародного академічного співробітництва найбільш інформативними є архівні документи, які відклалися в системі НАН України, зокрема архіви її Президії, Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, архівах наукових установ. Так, в архіві Президії НАН України зберігаються документи, які розкривають аспекти проведення Міжнародної конференції з фізики

напівпровідників, що проходила у м. Кіото (Японія) за участі члена-кореспондента НАН України К. Б. Толпиго. Це звіт про його відрядження на зазначений науковий захід та рішення вченої ради Донецького фізико-технічного інституту АН УРСР про результати відрядження. У звіті про результати цього відрядження вчений наголошує, що мета поїздки полягала в безпосередній участі у роботі конференції, встановленні особистих контактів із іноземними фізиками і обговоренні актуальних проблем фізики напівпровідників, ознайомленні зі станом досліджень з фізики напівпровідників в Японії та підготовкою фахівців у цій галузі [2, арк. 40].

Кирил Борисович Толпиго – член-кореспондент НАН України, видатний фізик-теоретик, який зробив визначний внесок у фізику твердого тіла і біофізику [3, с. 415–416]. У 1966 р. він брав участь у складі т. зв. радянської делегації у науковому відрядженні до Японії, де з 8 по 17 вересня проходила Міжнародна конференція з фізики напівпровідників. На той час К. Б. Толпиго очолював теоретичний відділ Донецького фізико-технічного інституту, створеного постановою Президії АН УРСР від 8 липня 1965 р. на виконання постанови ЦК КПУ і РМ УРСР від 28 липня 1964 р. № 815 і постанови РМ УРСР від 21 травня 1965 р. № 493 «Питання організації наукових установ АН УРСР в м. Донецьку» у складі Відділу фізики АН УРСР. Президія АН УРСР при створенні інституту визначила основним його завданням вважати розробку найважливіших питань з фізики твердого тіла [3, с. 686–690]. За результатами відрядження стало можливим ознайомитися із загальним станом сучасної теорії твердого тіла та результатами експериментальних досліджень провідних іноземних вчених у цих напрямках, зокрема з теорії та експериментів з фізики напівпровідників.

Український вчений виклав деталізований звіт про роботу секцій конференції «Зонна теорія» і «Домішкові стани», що уможливило використати експериментальні дані та результати теоретичних праць для подальшого розвитку цих напрямів у Донецькому фізико-технічному інституті, ознайомив вчених інституту зі станом сучасної теорії твердого тіла і успіхами в експериментальних дослідженнях. У звіті про відрядження К. Б. Толпиго навів детальний виклад 17 доповідей, виголошених на зазначених секціях, а також стисло охарактеризував роботу інших секцій і окремих доповідей, виголошених під час їх роботи. Дослідники життєвого шляху К. Б. Толпиго наголошують, що наприкінці 1960-х та у 1970-х український вчений зі своїми учнями саме активізував дослідження з теорії зонних і локалізованих станів електронів, теорії екситонів Мотта і екситонів Френкеля [4, с. 416].

Український вчений відмічав, що найцікавішими були особисті зустрічі з фізиками Великої Британії та Японії. Серед японських фізиків К. Б. Толпиго мав змогу встановити зв'язки з вченими *Ojama* і *Miya Kawa*, які займалися розрахунками зонної структури кристалів.

К. Б. Толпиго зауважував, що наукові розробки українських вчених в галузі фізики напівпровідників займають одне з провідних місць у світі, проте порівняно з ними, слабше пов'язані з експериментом, а також не завжди знаходять підтримку і подальший розвиток в експериментальних дослідженнях. Український дослідник звернув увагу на гарне матеріальне забезпечення досліджень в провідних країнах світу і в Японії, велику кількість допоміжного персоналу, що дозволяє фізику-експериментатору сконцентруватися на науковій роботі і швидкому підвищенні власної кваліфікації. На самій конференції в Кіото були присутні близько 300 японських фізиків, що склало майже половину всіх учасників. Відмічав Кирило Борисович й добру обізнаність японських фізиків з науковим доробком вчених інших країн, зокрема й публікаціями українських вчених у Українському фізичному журналі.

Характеризуючи стан фізики напівпровідників в Японії, український вчений відмічав, що «теоретичні роботи характеризуються великою ретельністю і завершеністю» [2, арк. 60]. К. Б. Толпиго наголошував, що «японські фізики мають все, щоб претендувати на одне з перших місць у світовій науці» [2, арк. 60].

Отже, наукове відрядження до Японії К. Б. Толпиго та участь у Міжнародній конференції з фізики напівпровідників, що проходила у 1966 р. у цій країні, сприяли налагодженню особистих наукових контактів з провідними фізиками-теоретики Японії та інших країн, подальшому розвитку актуальних наукових напрямів в Донецькому фізико-технічному інституті, а також збільшенню наукового авторитету української академічної науки.

Комплексні дослідження постатей українських науковців крізь призму архівних документів дозволяють відтворити цікаві віхи їхнього насиченого науковими подіями життя, віддати шану вченим, які прославили Україну своїми науковими розробками й дослідженнями. Саме таким неординарним та визначним дослідником був член-кореспондент НАН України Кирило Борисович Толпиго.

Література:

1. Индиченко Г. Міжнародне наукове співробітництво НАН України і наукових установ Японії (60–70-ті роки ХХ ст.): історико-джерелознавчий огляд. *Східний світ*. 2023. № 3. С. 39–56.

2. Архів Президії НАН України. Ф. 215. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр.406. Арк. 39, 40–65.

3. Історія Національної академії наук України. 1961–1965 : Частина 1. Документи і матеріали / редкол. : О. С. Онищенко (гол. ред.) [та ін.] ; упоряд.: Л. М. Яременко, Г. В. Індиченко, О. І. Вербіцька ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т архівознавства. Київ, 2020. 944 с.

4. Шашкевич Ю. Г., Толпыго С. К. Кирилл Борисович Толпыго (1916–1994). К столетию со дня рождения. *Физика низких температур*. 2016. Т. 42. № 5. С. 415 – 416.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-464-4-16>

Карпіцький М. М.

*доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри господарсько-правових
та суспільно-політичних дисциплін*

*Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля
м. Київ, Україна*

ПЕРЕДУМОВИ РОЗУМІННЯ СВІДОМОСТІ В АЙТАРЕЇ УПАНШАДІ

В історії індійської думки відтворюється одна й та сама модель свідомості. Наприклад, у санх'ї виокремлюють три рівні ментальної свідомості й п'ять тонких елементів (земля, вода, вогонь, повітря, акаша), які розкривають п'ять аспектів емпіричної свідомості (запах, смак, образ, дотик, звук). Здавалося б, цього має бути достатньо для опису співвідношення ментального й емпіричного, однак поряд із цим виділяють ще манас (розум), що координує п'ять органів дій, п'ять органів чуття і п'ять їхніх об'єктів, що також становить емпіричну свідомість додатково до емпіричної свідомості п'яти тонких елементів. Отже, тут ідеться про два рівні емпіричної свідомості, один розкривається в космічному масштабі, інший має характер індивідуальної свідомості. Ця структура відтворюється в космогонічних міфах у Магабгараті. Відповідно до них космос розуміється як стан свідомості, спочатку проявляється Магат, Буддгі й Аганкара, тобто основа свідомості, пробуджена свідомість і свідомість, яка виявляє свою суб'єктність. Ці три форми ментальної свідомості є